

Označili smo članek dr. Zalokarja kot zapoznel refleks politike dr. Kramarjevega tabora in sicer one politike, ki je bila dejanje v času njihove moči. Pozneje smo slišali samo besede, te so imele pretežno čisto drug zvok. Besede so reševale vsa vprašanja, na katere išče današnji človek odgovora, v taki abstraktnosti in oddaljenosti od življenja, da v nakazanih rešitvah ni bilo obvezne moči za dnevno delo. Misli dr. Zalokarja pa so preblizu medicinski fakulteti, da iz njegovih besed ne bi razbrali programa.

Lev Modic.

Majhna merila za velike dogodke

Pred tremi stoletji se je ob brezplodnosti skolastičnih dedukcij obrnil pogled mislecev na ta svet. Zdi se, da bi morali biti problemi, ki so s tem stopili v ospredje človeške dejavnosti in kjer gre konec konca za vprašanje človeškega življenja in njegovih odnosov, mislečemu človeku razumljivejši in da bo postala spoznana resnica močnejša in zato obveznejša. Ne gre samo za to, da si znamo svet razlagati, gre za to, da ga oblikujemo. Ta nujnost pa je zameglila tudi spoznanje samo, kajti prav zaradi obveznosti resnice jo motijo interesi, želje in hotenja človeka in človeških skupin, ki se izražajo v zaključenih nazorih, v idejnih borbah človeštva. Interesne povezanosti kalijo spoznanje, še več, skušajo si resnico podrediti. Zgodovina je prevzela funkcijo opravičevanja in utrjevanja svetovno nazorskih in političnih tendenc. Kakor nekoč z razlago biblije, se vrši danes borba za oblast v svetu z dokazi zgodovine.

V svoji knjigi o francoski kulturi omenja Ernst Robert Curtius ostrost borbe za pojmovanje francoske revolucije. Različne politične tendence, ki jih zastopajo avtorji študij o francoski revoluciji, različnost njihovih misli o ureditvi sveta, se nujno izraža tudi v njihovem vrednotenju francoske revolucije. V tej borbi za mesto, ki naj ga francoska revolucija zavzema v razvoju človeštva, je torej kaj malo zgodovinske sentimentalnosti, tudi je v njej vprašanje zgodovinske natančnosti skoraj da že postranskega pomena; težišče te borbe je v programu za danes in je v boju za bodočo ureditev sveta. Zanikavanje vsake pozitivne razvojne vrednosti francoske revolucije izraža hotenje po novi hierarhični ureditvi sveta, na drugi strani pa se oni, ki priznavajo vrednost revolucije, dele po tem, da je enim dejanje absolutne vrednosti razglasitev osnovnih človeških in državljanskih pravic, torej prve liberalne osnove revolucije, drugim pa je težišče v razvojni črti, ki jo je ustvarila demokratična republika in z njo zmaga demokratičnih osnov političnega mišljenja.

Spominski dan te velike prelomnice človeške zgodovine je našel pri nas kaj klavrn odziv. Vendar ga kljub morda nasprotnemu hotenju ni mogel zamolčati nobeden vodilnih listov političnih grupacij na Slovenskem. Začudilo nas je, da so katoliške revije „Čas“ in „Dom in svet“ prešle molče preko dneva, ki se ga spominja ves kulturni svet, in da se o svojem gledanju na franc. revolucijo ne „Dejanje“ in ne „Delavska pravica“ nista jasno izpovedala. Vendar ne moremo smatrati, da vsi ti dele mnenje uvodničarja „Slovenca“.

V uvodniku „Slovenca“ (18. julija 1959) je Č. Ž. izrazil mnenje, da 14. julij, kot simbol francoske revolucije, pač ne more predstavljati „državnega praznika vsega človeštva“. Zaprl je oči pred stopetdesetletnim razvojem in avtoritativno razglasil slovenskemu ljudstvu, da ima proslava 150letnice samo francoski pomen, pomen francoskega narodnega praznika. Ni pa se mu ta omejitev posrečila; takoj

za to uvodno izjavo se že bori proti „najbolj zakonitima otrokoma franc. revolucije liberalizmu in antiklerikalizmu“, ki pač nista zgolj francoski pojav. In že prehaja g. Č. Ž. v tabor vseh onih, ki mečejo krivdo za nasprotja sedanjosti, za padanje rojstev, za razvezanost socialnih nasprotij in za okostenelost socialnih in gospodarskih opravil na franc. revolucijo. Skuša nas prepričati, da je vse ono, kar teži danes človeštvo, sad demokracije in veruje v novo Francijo, katere obnovitveni napor se „vrše izven duhovnega, pravnega in političnega okvira individualističnega liberalizma in proti njemu“. „In to novo Francijo smo ob njenem državnem prazniku iskreno pozdravili... kozmopolitske zablode franc. revolucije pa prepuščamo zgodovini.“

V novejših nemških in italijanskih knjigah smo brali že iste očitke demokraciji: padanje rojstev, razvezanost socialnih nasprotij itd. Samo to gotovo ni argument proti g. Č. Ž.-u, pomaga nam le, da ga opredelimo v tokovih, ki vznemirjajo danes Evropo in svet. Osnovna misel njegovega odklanjanja franc. revolucije je trditev, da je franc. revolucija kriva razvezanosti socialnih nasprotij. Saj je vse ostalo, kar g. Č. Ž. očita demokraciji, le funkcija tega. Kaj si s to razvezanostjo pisec članka predstavlja? Da so socialna nasprotja zrastle šele po franc. revoluciji in so bila vsa ostala socialna gibanja (borbe sužnjev, kmečki upori in končno francoska revolucija sama, da vzamemo le najvažnejša) posledica mirnega socialnega življenja? V to misel g. Č. Ž. menda sam ne verjame; socialna nasprotja so bila in so, franc. revolucija jih je samo razvezala t. j. s principom suverenosti ljudstva je dala temu pravico, da zavrže obstoječo politično družbo in ustvari novo. In za zanikanje te pravice ljudstva gre avtorju; in ne samo njemu. Borba torej ne velja francoski revoluciji kot enkratnemu zgodovinskemu dogodku, ampak njenemu principu: demokraciji, torej permanentni revoluciji. Ne gre zato, da bi odpravili osnove socialnih nasprotij, gre zato, da pokrijemo vse stvari z istim mrtvaškim prtom, in ko ni videti nobenih socialnih nasprotij več, smo našli enotnost v nerazvezanih socialnih nasprotjih.

Še ostreje je svoj odpor proti pridobitvam francoske revolucije izrazil „Zbor“, glasilo ljotičevcev. Francoska revolucija jim je zmaga individualistične misli nad organsko, zmaga, ki je obenem „propad vseh dotedanjih zaščitnih sistemov: moralnih, političnih, etičnih in ekonomskih, ki jih je ustvaril vsak narod v stoletjih svojega življenja“ (L. I. št. 2). Francoska revolucija jim je dejanje slepega rušilnega besa, proti kateremu postavlja „Zbor“ duh Kosovega polja, duh junaštva in odpovedi. „Tam duh Bastilje — pri nas duh Kosova. Tam rušilna — pri nas gradilna revolucionarna misel.“ (L. I. št. 4). Nato ponavlja „Zbor“ izposojene besede, da je franc. revolucija koristila le Židom in se zgraža, da francoska demokracija ni poznala enakosti za pariškega grofa Henrya, naslednika francoskih kraljev in pretendenta na francoski prestol.

Bilo bi odveč, če bi iz plohe besed in patetičnih gest skušali izluščiti vsaj eno konkretno misel, kakršno koli razlago francoske revolucije, razen tožb po lepih starih časih, po moralni, politični, etični in ekonomski ureditvi, ki je vladala pred revolucijo, ko so še Bastilje bedele nad pokornostjo ljudstva.

„Jutro“ kakor tudi „Misel in delo“ priznavata obče človeški pomen in pozitivnost franc. revolucije. Mislimo pa, da je bilo mnenje, da predstavljajo ti članki preokret slovenskega dela J. N. S. v demokracijo, le preveč optimistično. Tudi je med obema člankoma majhna, a bistvena razlika. Medtem ko „Jutro“ poudarja, da so „načela enakosti, lastnine, narodne suverenosti in upoštevanja splošnega inte-

resa ... zares ‚naravna, neodstranljiva, sveta in večna‘, kakor pravi „Deklaracija“, ugotavlja „Misel in delo“, da se „o posameznih načelih franc. revolucije, ako gledamo nanjo skozi današnjo prizmo ... da diskutirati.“ Res, mnogo že pomeni spoznanje, da demokracija ni slaba zato, ker je demokracija, ampak zato ker nehava biti demokracija. S tem spoznanjem pa je vezano tudi že vprašanje, kdo more biti nosilec nove demokracije in koliko tej demokraciji ustreza nedotakljivost vseh principov francoske revolucije. Saj vsi vidimo, kako se ruši stara demokratična ureditev zaradi svoje zgolj formalne demokracije, kako celo današnja Francija ukinja kljub proslavam 150letnice in kljub vsem poudarkom svobode, stare demokratični red zaradi „upoštevanja splošnih interesov“, kjer predstavlja ta splošni interes nosilec današnjega reda — meščanstvo. Vendar pa moramo mnenja, ki jih je izrazil ta krog, smatrati za napredek; gre samo še za zadnji, najtežji korak iz priznavanja vrednosti svobode do njene konkretne oblike v današnjem svetu.

Pričakovali smo več in ne zgolj nekaj površnih gest, skoraj samo vljudnostnih spominskih člankov. Danes, na predvečer velikih preosnov, je skrajni čas, da tudi naše življenje razgibajo z vso ostrostjo — in ne s prikrivanjem — antiteze sodobnosti, da mimo tradicionalne slovenske provincialnosti vendar enkrat zadihamo z velikim svetom.

L. M.

Cenjenim naročnikom sporočamo, da 9. številka ni zaradi tehničnih zaprek izšla v septembru, pač pa smo izdali zdaj dvojno številko za september in oktober.